

Opbouw van een thema

Inleiding

In Blink Taal & Lezen groep 4 t/m 8 zijn lezen, spreken (en luisteren en kijken) en schrijven geïntegreerd in rijke thema's met samenhangende sets van teksten, die leerkrachten en kinderen in staat stellen het onderwerp van meer kanten te bekijken.

In 6 (tot 8) weken werken zij binnen een thema; er zijn vijf thema's per jaar.

Naast de digitale lesomgeving is er in groep 4 een Logboek met bronteksten en opdrachten. In groep 5/6 en 7/8 werken kinderen met een Bronnen- en Werkboek.

Blink Spelling & Grammatica is naadloos te koppelen aan taal en lezen. Ook Blink Wereld - geïntegreerd sluit in thema's en opzet aan bij Blink Taal & Lezen.

Dit document zoomt in op opzet en inhoud van een Blink Taal & Lezen-thema.

Hoe ziet de opbouw eruit, van het hele thema, van de week en per dag? Welke onderdelen kom je allemaal tegen? Hoe sluit je een thema af?

Opbouw van een thema

Driedeling

Elk thema in groep 5 t/m 8 kent een driedeling, dat wil zeggen drie belangrijke invalshoeken. In de weken erna worden die invalshoeken uitgewerkt in lessenreeksen: een of twee weken lang wordt ingezoomd op die specifieke invalshoek.

Voorbeeld thema 1 groep 5/6 – Wonderlijke uitvindingen:

- Belangrijke uitvindingen
- Slimme inspiratie
- Jij en uitvindingen

Voorbeeld thema 2 groep 5/6 – Stadsmakers groep 5/6:

- Stad vroeger
- Stad nu
- Stad toekomst

Opbouw

Elk thema bestaat uit zes weken: vijf lessenreeksen (voor vijf weken) plus een afsluitende week waarin de leerlingen werken aan hun eigen eindproduct van het thema.

Iedere week heeft met de lessenreeks een eigen 'verhaal', waarmee er steeds een ander perspectief op het thema wordt gegeven. Door deze verhalen en de afwisselende opdrachten blijft de betrokkenheid bij de kinderen van begin tot eind hoog.

Een lessenreeks bestaat uit vijf dagen, met een aantal vaste onderdelen die toewerken naar het spreek- of schrijfproduct van die week:

Dag 1

■ Leesclub & Verkennen

De kinderen starten de week op maandag met een Leesclubactiviteit. Vervolgens wordt de lessenreeks (van dag 2-3-4) voorbereid. De kinderen verkennen de context van de leesteksten op dag 2.

In groep 4 lezen ze daarnaast alvast een tekst. In groep 5 t/m 8 volgen ze een Minicollege rond een leesvaardigheid (twee keer per thema).

Dag 2-3-4

■ De kern: een samenhangend drieluik (op dinsdag, woensdag en donderdag).

Eén les heeft de focus op lezen, één op de (talige) voorbereiding van het weekproduct en één heeft de focus op het taaldomein spreken of schrijven (weekproduct maken).

Dag 5

■ Taaltijd & Leesclub

Op vrijdag maken de kinderen in Taaltijd – indien nodig – zelfstandig het weekproduct af. Ook werken ze aan een creatieve taalopdracht. Ze sluiten de week ten slotte af met een Leesclubactiviteit.

Deze activiteiten kunnen eventueel ook opgenomen worden in de weektaak.

Week 1-2-3-4-5: Lessenreeks 1 tot en met 5

Dag 1: Leesclub & Verkennen

Dit vindt plaats direct voorafgaand aan het drieluik, dus elke eerste dag van de week.

Er wordt begonnen met een Leesclubactiviteit, als speelse aftrap van de les.

Het doel van Verkennen is vervolgens om iedere leerling op speelse wijze mee te nemen in de week én een stevige basis te geven om de inhoud van de lessen – met focus op de leesteksten van de week – goed te kunnen begrijpen.

In groep 4 richt Verkennen zich op het bieden van context/voorkennis (voor de hele klas) en het alvast lezen van een tekst. Ook is er de optie van preteaching voor de nog minder sterke lezers, ter voorbereiding op de lezen-les van de dinsdag.

In groep 5-8 richt Verkennen zich niet alleen op context/voorkennis, maar ook op het voorbereiden van leesvaardigheden (en: luister- en kijkvaardigheden), in de vorm van Minicolleges: twee keer per thema. Verder is preteaching voor groep 5/6 in ontwikkeling en in elk geval beschikbaar in het tweede jaar van Blink Taal & Lezen.

Verkennen (15 min)

Verkennen bevat zowel in groep 4 als in groep 5-8 een compact lesonderdeel waarin kinderen nieuwsgierig worden gemaakt naar de week en voorkennis wordt opgehaald en context wordt aangeboden. Hierdoor is het voor ieder kind mogelijk om de teksten in de lessenreeks goed te begrijpen. Dit is zinvol voor elk kind in de klas, maar zeker voor de kinderen die minder achtergrondkennis hebben (over het betreffende onderwerp) en over een minder grote woordenschat beschikken. Het bieden van relevante context zorgt voor een 'gelijker speelveld' en vermindert kansenongelijkheid in de klas.

Een voorbeeld uit groep 4, het thema Verhalenvertellers:

In de lessenreeks lezen kinderen de 'slaapkamerverhalen' van vier kinderen op verschillende plekken in de wereld: Marokko, Israël, Japan en Amerika. Daarna gaan ze hun eigen slaapkamerverhaal bedenken en vertellen (weekproduct).

'Verkennen' start met het bouwen van voorkennis: wat weten de kinderen van de genoemde landen? Waar liggen ze? Hoe is het klimaat daar?

Hoe zien de gebouwen eruit? Via filmpjes, foto's en werkvormen op het digibord gaan de kinderen even de wereld over, zodat de landen al een beetje gaan leven voor ze en zij de verhalen straks beter begrijpen.

Dan volgt een filmpje van verhalenverteller Samir, die vertelt over zijn eigen slaapkamer in Nederland én die in Marokko. Zo maakt hij duidelijk wat een slaapkamerverhaal is – en doet hij voor hoe je zelf zo'n verhaal kunt vertellen.

Ten slotte lezen de kinderen alvast één van de verhalen.

Een voorbeeld uit groep 5/6, het thema Stadsmakers:

De lessenreeks gaat over Den Haag in de 19e eeuw. De kinderen lezen op dag 2 een verhaal over iemand die een tocht maakt door Den Haag, eerst in een rijtuig, dan lopend – en zich verbaast over de moderne voertuigen, een stoomtram, de grote fabrieken...

'Verkennen' brengt dit verhaal alvast tot leven door stil te staan bij hoe Den Haag er in die tijd uitzag. Het is de tijd van de Industriële revolutie, de stoommachine is net uitgevonden en er zijn voor het eerst fabrieksarbeiders die lange dagen moeten werken.

Deze context biedt ieder kind een kennisbasis om de teksten die ze de volgende dag lezen goed te begrijpen.

Twee keer per thema valt onder 'Verkennen' ook een Minicollege rond een leesvaardigheid, bijvoorbeeld probleem-oplossing.

Preteaching – groep 4 en 5/6

In groep 4 is er de mogelijkheid tot preteaching, zoals die ook in Blink Lezen bestaat. Deze extra tijd rooster je in voor de kinderen die dit nodig hebben; zij oefenen onder begeleiding. De preteaching is gericht op vlot en vloeiend lezen, voor de minder sterke lezers die nog niet op het niveau M3/E3 zitten aan het begin van groep 4, of nog niet op het niveau van E3/M4 later in groep 4. Verder is er ook aandacht voor kennisopbouw/woordbetekenis. Wanneer je dit als leerkracht zelf doet, dan kun je op dat moment bijvoorbeeld de andere groep laten lezen in hun eigen leesboek.

In groep 5/6 en 7/8 kan het zijn dat er voor een aantal kinderen nog preteaching nodig is. Dat kun je dan volgens dezelfde aanpak als in groep 4 inroosteren, er is dan dus extra voorbereidingstijd voor deze kinderen. Preteaching in groep 5/6 is in ontwikkeling en in elk geval beschikbaar in het tweede jaar van Blink Taal & Lezen.

Minicollege leesvaardigheid – groep 5 t/m 8 (15 min)

In groep 5 zijn de meeste kinderen als het goed is 'vlotte en vloeiende lezers' (niveau M4) en komt er meer ruimte om te focussen op het begrip van teksten.

Net zoals in Blink Lezen worden er nu gericht Minicolleges aangeboden, waarin kort een leesaanpak, leesvaardigheid of tekstsoort wordt behandeld op dag 1 (Verkennen). Denk aan 'scannend lezen', de kenmerken van een betoog of de tekststructuur probleem-oplossing. Deze vaardigheid wordt vervolgens toegepast op dag 2, in de eerste les van de lessenreeks, waarin lezen-luisteren-kijken centraal staat.

In deze Minicolleges komen ook vaardigheden aan bod die horen bij digitale geletterdheid en informatievaardigheden, denk aan informatie zoeken op internet, beoordelen van informatie op betrouwbaarheid.

De Minicolleges die nu in Blink Lezen zitten en die meer gaan over 'spreken en schrijven ten dienste van tekstbegrip' (dus dat wat je doet NA het lezen van een tekst, denk aan samenvatten) komen in Blink Taal & Lezen in het drieluik van lessen zelf aan bod. Dit zit in dag 3 waarin de kinderen de informatie uit de tekst gaan verwerken ter voorbereiding op een eigen spreek- of schrijfproduct.

Leesclub – groep 4 t/m 8 (15 min per activiteit)

Naast de lessenreeks is er iedere week ruimte voor activiteiten uit de Leesclub, op dag 1 en 5. Deze activiteiten kunnen ook op een vrij keuzemoment gedaan worden (maar minimaal twee keer per week).

In de Leesclub gaan de leerlingen samen boeken beleven en bespreken. Elk thema ontvangen alle leerlingen in de klas een eigen Leesclubboek dat ze zelfstandig lezen – en daarna mee naar huis mogen nemen, zodat ieder kind thuis een eigen boekenkastje vult. Daarnaast is er voor de leerkracht een voorleesboek. Beide boeken sluiten aan bij het thema en bieden activiteiten waarin de doelen van literatuur worden gedekt. Met deze activiteiten raken de kinderen betrokken bij de boeken en ontwikkelen ze hun leesmaak. Ze bespreken welk gevoel het boek bij ze oproept en hoe dit komt, spelen fragmenten na of sturen berichten naar personages. De kinderen lezen ook nog twee vrijekeuze-boeken bij het thema. Per thema lezen ze dus vier boeken.

Blink Spelling & Grammatica gebruikt het leesclubboek ook om spelling en grammatica uit 'op te rapen'. Woorden uit de rijke context van dit boek (en thema) vormen de ingang om spellingregels en taalverschijnselen te onderzoeken. Zo ervaren kinderen dat het niet gaat om losse regels die je zomaar moet leren, maar dat deze overal in bronnen en verhalen voorkomen en een doel dienen.

Dag 2: Drieluik van lessen, deel 1 | lezen

Op deze dag staat lezen centraal. De verschillende leesaanpakken en leesstrategieën komen op een natuurlijke manier aan bod. Het belangrijkste doel is lezen (en kijken en luisteren) om informatie te vergaren die nodig is in de volgende stappen. De opzet is dat de kinderen niet 'zomaar' opdrachten maken, maar omdat ze echt iets willen weten over het onderwerp. En omdat ze die informatie nodig hebben voor het maken van een spreek- of schrijfproduct. Kinderen lezen dus om er iets mee te gaan doen in deel 2 en deel 3 van het drieluik.

Dag 3: Drieluik van lessen, deel 2 | voorbereiden

Deze dag gaan de kinderen zich voorbereiden op het maken van een spreek- of schrijfproduct in deel 3. Dat doen ze door met taalvaardigheden bezig te zijn, zoals stilstaan bij wat argumenten zijn en hoe je die kunt gebruiken bij het maken van een reclame of een betoog (de schrijfopdracht waar ze naartoe werken). Maar ook grammaticale onderwerpen zoals bijvoeglijke naamwoorden kunnen hier aan bod komen, omdat ze helpen om een levendige tekst te schrijven. Dit is dus de 'talige voorbereiding' op deel 3, waarin leerlingen daadwerkelijk gaan spreken of schrijven.

Dag 4: Drieluik van lessen, deel 3 | spreken of schrijven

Op dag 4 gaan de kinderen hun eigen spreek- of schrijfproduct maken. Elke week komen ze hierbij in contact met verschillende tekstgenres zoals verhaal, betoog, beschrijving of procedure. Een spreek- of schrijfproduct kan bijvoorbeeld zijn: een zeepkistpresentatie houden, een pitch geven, een reclame maken of een levendig verhaal schrijven. Kinderen leren zo verschillende taalvaardigheden op een zinvolle en logische manier toe te passen. Ze worden geholpen door een stappenplan (in: Bronnen) dat teruggrijpt op wat ze in de eerdere lessen leerden en een tutorial (filmpje) door 'spreekmasters' bij Spreken en 'schrijfmasters' bij Schrijven.

Bij het weekproduct spreken of schrijven wordt vanaf groep 5 expliciet stilgestaan bij spelling (en waar logisch ook grammatica) (in groep 4 gebeurt dat alleen bij het eindproduct in week 6). Hierdoor wordt er een bewuste, toepassingsgerichte transfer gemaakt van het spellingdomein uit Blink Spelling & Grammatica naar het veel bredere taaldomein in Blink Taal & Lezen.

Kinderen oefenen spelling dus niet alleen bij het vak spelling, maar passen wat ze leren structureel toe bij schrijven. Zo ontwikkelen ze spellingsbewustzijn in een relevante context, juist buiten het geïsoleerde, op aanleren gerichte spellingonderwijs.

Dag 5: Taaltijd & Leesclub

De lessenreeks eindigt op dag 5, met Taaltijd: tijd die ingezet wordt voor het eventueel afmaken van het weekproduct inclusief een korte reflectie (wat hebben we gedaan en geleerd deze week?), én voor een prikkelende, creatieve taalopdracht.

De taalopdracht draait altijd om een van deze categorieën:

- beeldspraak (in ruime zin: rijm, poëzie, spreekwoorden en gezegdes, ...)
- bijzondere woorden en zinnen (van synoniemen tot zucht-woordjes als 'ah', ...)
- taalvariatie en taalverandering (bijvoorbeeld alientaal, dialect, oude taal, ...)

Er zijn drie taalopdrachten per thema: er staat er telkens eentje klaar in week 1, eentje in week 3 en eentje in week 5. Kinderen werken er zelfstandig of in tweetallen aan gedurende 30 minuten (uitbreidbaar tot 60 minuten: ze kunnen er dus ook twee achtereenvolgende weken aan werken). Per opdracht is er een printbaar werkblad.

Uiteraard is het mogelijk deze opdrachten op de weektaak te zetten.

Dag 5 biedt ten slotte een Leesclubactiviteit, waarmee de week wordt afgesloten.

Week 6: Eindproduct

Dag 1 t/m 5: Creatieve afronding

Na de vijf lessenreeksen staat de zesde week van Blink Taal & Lezen in het teken van het eindproduct. Met het eindproduct gaan kinderen het thema afronden door een eigen spreek- of schrijfopdracht uit te voeren. Hierbij maken zij zelf een keuze uit de diverse spreek- of schrijfproducten van de lesweken ervoor. In vier stappen werken zij toe naar het resultaat: verkennen – bedenken – maken – delen. Met het eindproduct geven de kinderen op hun eigen creatieve manier taal aan de afronding van het thema. Hier komt alles samen wat zij gedaan en geleerd hebben.

Voor het versterken van thematisch werken kan het eindproduct van Blink Taal & Lezen direct gekoppeld worden aan het eindproduct van Blink Wereld. Zo gaan de kinderen bij Blink Taal & Lezen een eigen verhaal maken over hun ideale stad, terwijl ze bij Blink Wereld hun eigen ideale stad ontwerpen en bouwen.

Bij het eindproduct is er, net als bij het weekproduct, ruimte voor de transfer vanuit Spelling & Grammatica: kinderen bekijken na het creatief schrijven ook door die bril hun product. Dit geldt ook voor groep 4.